

Zuiderweg 38, Theresiakapel

Gemeentelijk monument

MON Nummer: 101693
Objectnaam: Zuiderweg 38, Theresiakapel

Reden/Samenvatting:

Religieuze gebouwen
Adres: Zuiderweg 38
Opdrachtgever: R.K. Kerkbestuur
Architect: A. Th. van Elmpt
Bouwjaar: 1927
Oorspronkelijke functie: Rooms-katholieke kapel
Huidige bestemming: ?

Inleiding

Rooms-katholieke kapel met sacristie en erfafscheiding, de H. Theresiakapel, vrijstaand gesitueerd ten oosten van de Zuiderweg in de voormalige gemeente Hoogkerk, gebouwd in opdracht van het R.K. Kerkbestuur van de vicarie van de H. Theresia van Lisieux in 1927, naar ontwerp van de Groninger architect A. Th. van Elmpt in 1927 in de stijl van de Amsterdamse School. De aanleiding om de kapel te bouwen was onder meer de komst van katholieke arbeiders uit Brabant, die in de suikerfabriek van Hoogkerk werkzaam waren en om de katholieke inwoners van Hoogkerk gelegenheid te bieden in een eigen kapel de mis te kunnen bezoeken en de sacramenten te ontvangen. Aanvankelijk behoorde Hoogkerk tot de parochie Zuidhorn. In 1925 had architect Van Elmpt een geschikt terrein gevonden aan de Zuiderweg en in 1927 kwam het ontwerp tot stand. De plechtige inwijding en ingebruikneming vond plaats op 1 februari 1929. Zowel uitwendig als inwendig is de kapel nog in vrijwel originele staat. Het merendeel van de inventarisstukken stamt uit de bouwtijd. De banken zijn afkomstig uit de oude kerk van Den Hoorn. In de jaren 'zestig werd voortvloeiend uit de veranderingen, die na het Tweede Vaticaanse Concilie plaatsvonden, een volksaltaar geplaatst onder de triomfboog. In 2003 bestond de kapel 75 jaar maar sinds 2008 heeft zij haar functie verloren.

Omschrijving

Het kerkgebouw heeft een aangebouwde sacristie en is georiënteerd op het oosten. Het gebouw is enigszins teruggelegd ten opzichte van de rooilijn zodat de voorgevel op één lijn kwam te liggen met de achtergevels van de omringende woonhuizen aan de oostzijde van de Zuiderweg. De ruimte vóór de kapel is ingericht met een groen gazon en heesterbeplanting. De erfafscheiding bestaat uit een (moderne) gemetselde muur met een ezelsrug. Naar de theologische inzichten van de jaren 'twintig is de kapel christocentrisch opgezet: een breed en kort schip, waardoor zoveel mogelijk kerkgangers zicht op het altaar hebben. De eenschepige kapel is drie traveeën diep met een koor, bestaande uit een travee en een inspringende absis, die sluit met vijf zijden van een achthoek. De sacristie heeft een rechthoekige plattegrond en is gelegen ten noorden van de absis. Het gebouw is opgetrokken op een trasraam van

gesinterde steen en daarboven van een geel bezande gevelsteen. Aan de voorzijde is een ingangsportaal met twee nevenruimten uitgebouwd, die de voormalige doopkapel en de biechtstoel bevatten. Het zadeldak van het schip en de schilddaken van de voorbouw en de sacristie zijn belegd met een zwart geglazuurde verbeterde Hollandse pan. De blankhouten dubbele deur, die gevat is onder een flauwe spitsboog met geprofileerde dagkanten, heeft sierlijk bewerkte smeedijzeren gehengen en versieringen in de vorm van opgelegde profielen. In het gevelvlak boven de ingang is in gesinterde steen een kruis gemetseld. Op de topgevel van de voorbouw staat een kruis. Boven de ingangspartij bevinden zich vijf smalle vensters en met daarboven in de geveltop vlechtingen, siermetselwerk in verschillende baksteenpatronen en reliëfmetselwerk in rode en gele steen. De langswanden van het schip bezitten per travee een drietal gekoppelde, smalle vensters. De vensters zijn aan de bovenzijde voorzien van getrapte bogen. Onder de dakrand loopt een gemetseld fries in de vorm van een tandlijst. De houten bakgoten zijn voorzien van een roodbruine beschildering. Aan de voorzijde bevindt zich op het dak van het schip een houten dakruiter op vierkante grondslag, die bekleed is met zink en voorzien is van een koperen tentdak met bovenop een kruis. Interieur De binnenwanden van het schip en de lambrisering van het koor en de absis zijn uitgevoerd in schoon metselwerk in rode en gele baksteen. Het koor en de absis worden overspannen door gemetselde en witgestucte paraboolgewelven. De drie zuidelijke gewelfvlakken bevatten vensters, die bezet zijn met glas-in-loodramen. Schip en koor worden van elkaar gescheiden door een paraboolvormige triomfboog, die geflankeerd wordt door twee lagere keperbogen. De noordelijke bevat een beeld van de H. Theresia, de zuidelijke de preekstoel. Het schip is voorzien van een houten plafond, dat is ingedeeld in vijf vakken. De vloeren zijn belegd met rode tegels, afgezet met een rand van gele en zwarte tegels. Het hoogaltaar is vervaardigd door het atelier van Hans Mengelberg te Utrecht (1927) en heeft een onderbouw, die bestaat uit gemetselde penanten, waarop een zwart marmeren tafelblad rust. De opbouw en de bekleding van het tabernakel zijn van hout. De kaarsenbank is trapsgewijs opgebouwd. Op de voorregel van de opbouw is de tekst: 'ALTARE PRIVILEGIATUM QUOTIDIANUM PERPETUUM'. Het celebratiealtaar stamt uit de jaren tachtig van de twintigste eeuw. Het bestaat uit een rechthoekig blokvormig volume, dat is versierd met opgelegde kruisen met centraal een geboortescène in houtsnijwerk (Filipijnen). De preekstoel (1931), die gevat is onder een kleine boog ten zuiden van de triomfboog heeft een gemetselde bakstenen voet en een zeszijdige kuip, die bekleed is met eikenhouten panelen. Het schip is gevuld met twee rijen houten banken, waarvan de wangen voorzien zijn van snijwerk in geometrische motieven. Deze zijn afkomstig uit de kerk van Den Hoorn. In het westen bevindt zich een orgelbalkon, dat rust op houten posten en een opengewerkte leuning bezit. Het balkon is te bereiken via een wenteltrap. De kapel beschikt over een elektronisch orgel. Onder dit balkon bevindt zich aan de zuidzijde een biechtstoel, die twee glasdeuren heeft met achtszijdige bovenruit en afgeschuinde bovenkanten. Ter weerszijden van de deur naar het tochtportaal zijn in de muur wijwaterbekkens opgenomen met een marmeren schaal, die rust op gemetselde consoles. Ten noorden van de deur bevindt zich in de westwand de voormalige doopkapel, die dienst deed als devotiekapel. In de kapel is sinds 2001 een icoon van Maria van Barmhartigheid opgesteld van de Griekse icoonschilder pater Pefkis. Religieuze inventaris In het schip bevinden zich zes groepen van drie vensters met gebrandschilderd glas-in-lood. Centraal staan binnen een omlijsting van gekleurd geometrisch glas

voorstellingen van de Annunciatie, Geboorte, Laatste Avondmaal, Kruisiging, Opstanding en Pinksteren. Tussen de vensters staan op gemetselde bakstenen consoles: beelden van het H. Hart (eikenhout, Luigi Stuflessen uit 1929), Moeder Gods (eikenhout, onbekend, 1929), de H. Joseph (eikenhout, onbekend, 1930), de H. Willibrordus (lindehout, H.A. ter Reegen, 1943). Aan de noordzijde van de triomfboog staat op een gemetselde sokkel een gipsen beeld van de H. Theresia van Lisieux uit 1926. De kruiswegstaties werden geschilderd door J.J. Kroon in 1949, pastoor van Zuidhorn. Voorts beschikt de kapel over een vrijwel complete collectie voorwerpen voor de eredienst, zoals altaarkandelaars, een altaarkruisbeeld, twee paaskandelaars, een wijwateremmer, een godslamp, een wierookstel, alle van geel koper en een bronzen processiekruis.

Waardering

Rooms-katholieke kapel met sacristie en erfafscheiding, de H. Theresiakapel, vrijstaand gesitueerd aan de oostzijde van de Zuiderweg in de voormalige gemeente Hoogkerk, gebouwd in opdracht van het R.K. Kerkbestuur van de vicarie van de H. Theresia van Lisieux in 1927, naar ontwerp van de Groninger architect A. Th. van Elmpt in 1927 in de stijl van de Amsterdamse School. Het pand Zuiderweg 38 is van algemeen belang voor de gemeente Groningen:

vanwege zijn culturele waarden, gelegen in het feit, dat de kapel onder meer gesticht is ten behoeve van de katholieke arbeiders van de suikerfabriek in Hoogkerk en daarmee van historisch- maatschappelijk belang voor de geschiedenis van Hoogkerk en voor de geschiedenis van de katholieke gemeenschap in Groningen;

vanwege zijn stedenbouwkundige waarden, gelegen in het feit, dat de kapel verder teruggerooid gelegen is aan de Zuiderweg dan de overige bebouwing, waardoor het gebouw een extra accent krijgt en de bijzondere functie van kerkgebouw benadrukt wordt;

vanwege zijn architectuurhistorische waarden, gelet op de esthetische kwaliteiten van het ontwerp, tot uiting komend in de aan de Amsterdamse School verwante expressionistische architectuur in de vorm van metselverbanden, bakstenen versieringen, de toepassing van gekleurde baksteen. Inwendig is een groot deel van de oorspronkelijke inrichting en aankleding goed bewaard gebleven zoals ondermeer de tegelvloer, de glas-in-loodramen, de beelden, het altaar, de preekstoel, de banken, het orgelbalkon, de kruiswegstaties, (paas)kandelaars, kruisbeeld, wijwateremmer, godslamp, wierookstel en geelkoperen processiekruis;

vanwege zijn typologische zeldzaamheid als zijnde de enige niet aan een instelling gebonden katholieke kapel in Groningen uit de Interbellumtijd;

vanwege de hoge mate van gaafheid van zowel exterieur als interieur en de hoge mate van samenhang van exterieur, interieur en inventaris.